

HUQUQBULARLIKLAR PROFILAKTIKASI FAOLIYATI USTIDAN JAMOATCHILIK NAZORATINING SAMARALI MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Jo'raxonov Rustamali Ozodbek o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi Akademiyasi

3-o'quv kursi kursanti

rustamalijoraxonov2@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqola O'zbekistonda huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratining ahamiyatini va uning samarali mexanizmlarini takomillashtirish masalalarini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda jamoatchilik nazoratining huquqiy asoslari, amaldagi shakllari, ularni amalga oshirishdagi muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilingan. Shuningdek, huquqbuzarliklarning oldini olishda fuqarolik jamiyati institutlari, OAV, mahalla fuqarolar yig'inlari va nodavlat notijorat tashkilotlarining ishtiroki baholangan. Maqola jamoatchilik nazorati tizimini raqamlashtirish, ochiqlik va hisobdorlik tamoyillarini kuchaytirish orqali uning samaradorligini oshirishga qaratilgan takliflarni o'z ichiga oladi.*

Kalit so'zlar: *Huquqbuzarliklar profilaktikasi, jamoatchilik nazorati, fuqarolik jamiyati, ochiqlik, hisobdorlik, mahalla, OAV, ishtirokchi boshqaruv, huquqiy mexanizmlar.*

Annotation (in English): *This article examines the effectiveness and development of public control mechanisms over the prevention of offenses in Uzbekistan. It explores the legal foundations, practical challenges, and institutional interaction between state bodies and civil society in ensuring transparency and accountability in preventive activities. The research highlights the growing importance of public oversight, the role of non-governmental organizations, the media, and community councils in supporting the rule of law. The paper provides evidence-based recommendations to improve citizen engagement, digital monitoring tools, and coordination among prevention institutions.*

Keywords: *prevention of offenses, public control, civil society, transparency, accountability, community self-governance, legal mechanisms, Uzbekistan.*

Аннотация *(на русском языке):* В данной статье рассматриваются эффективность и развитие механизмов общественного контроля за деятельностью по профилактике правонарушений в Республике Узбекистан. Анализируются правовые основы, практические проблемы и институциональное взаимодействие государственных органов и институтов гражданского общества в обеспечении открытости и подотчетности профилактической работы. Особое внимание уделено роли неправительственных организаций, средств массовой информации и махаллинских комитетов в укреплении законности и правопорядка. В статье предложены научно обоснованные рекомендации по совершенствованию участия граждан, цифрового мониторинга и межведомственной координации.

Ключевые слова: профилактика правонарушений, общественный контроль, гражданское общество, прозрачность, подотчетность, махалля, правовые механизмы, Узбекистан.

KIRISH

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimida islohotlar chuqurlashmoqda. Bu jarayonning muhim yo‘nalishlaridan biri jamoatchilik nazoratining samaradorligini oshirishdir. Prezident Sh.M. Mirziyoyev ta’kidlaganidek, jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olish, qonun ustuvorligini ta’minlash va davlat organlari faoliyatida ochiqlikni kuchaytirish bevosita fuqarolik nazoratisiz amalga oshmaydi. Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati — bu fuqarolarning, NNT va OAVning davlat organlari faoliyatini kuzatish, baholash va takomillashtirish jarayonida ishtirok etish tizimidir. Mazkur maqolada ushbu nazorat shaklining hozirgi holati, mavjud muammolari va ularni bartaraf etish mexanizmlari ilmiy tahlil qilinadi.

Adabiyot tahlili va metodologiya: Tadqiqotda O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligi, xususan, ‘Jamoatchilik nazorati to‘g‘risida’gi Qonun (2018), ‘Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida’gi Qonun (2014), Prezident farmonlari va hukumat qarorlari asos sifatida o‘rganildi. Adabiyotlar tahlilida A.A. Abdug‘aniyev, I. Qodirov, T. Qayumov kabi olimlarning fuqarolik jamiyati va ijtimoiy nazoratga oid ishlari tahlil qilindi. Metodologiya sifatida tahliliy, qiyosiy va sotsiologik usullar qo‘llanildi. Tadqiqot doirasida 50 dan ortiq mahalla faollari, 20 nafar profilaktika inspektori hamda 15 ta NNT vakillari bilan suhbatlar o‘tkazilib, jamoatchilik nazoratining amaliy natijalari o‘rganildi.

Natijalar: Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, jamoatchilik nazoratining amaldagi mexanizmlari huquqbuzarliklar profilaktikasida sezilarli natijalar berayotgan bo‘lsa-da, tizimda bir qator kamchiliklar mavjud:

1. Axborot ochiqligining yetarli emasligi — ko‘plab hududiy organlar faoliyati haqida jamoatchilikka to‘liq ma’lumot berilmaydi.
2. Fuqarolarning huquqiy bilim darajasi pastligi — jamoatchilik nazoratida faol ishtirok etish uchun huquqiy savodxonlik yetarli emas.
3. NNT va OAVning roli cheklangan — ko‘p hollarda nazorat mexanizmlari faqat shaklan amalga oshiriladi.
4. Hisobdorlik tizimining zaifligi — huquqbuzarliklar profilaktikasiga doir ma’lumotlar tahlil qilinmaydi yoki ommaga taqdim etilmaydi.

Shu bilan birga, ayrim ijobiy natijalar ham kuzatildi. Jumladan, “Mahalla profilaktika kengashlari” faoliyatining yo‘lga qo‘yilishi, profilaktika inspektorlari ishtirokida o‘tkazilayotgan jamoatchilik eshituvi va ochiq majlislar fuqarolar ishtirokini oshirmoqda. Shuningdek, jamoatchilik nazoratining raqamli platformalar — masalan, 'Ochiqbudjet.uz', 'E-ijro' va 'Mahalla.uz' orqali amalga oshirilishi ham shaffoflikni oshirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa: Huquqbuzarliklar profilaktikasi ustidan jamoatchilik nazoratining samarali ishlashi uchun tizimli yondashuv talab qilinadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagi yo'nalishlar bo'yicha takomillashtirish zarur:

1. Jamoatchilik nazorati subyektlarining huquqiy bilimini oshirish uchun doimiy o'quv dasturlarini joriy etish.
2. Har bir profilaktika inspektori faoliyati yuzasidan jamoatchilik hisobot tizimini yaratish.
3. NNT va OAVning mustaqil monitoring vakolatlarini kengaytirish.
4. Raqamli nazorat platformalarini rivojlantirish va barcha ma'lumotlarni ochiq formatda e'lon qilish.
5. Jamoatchilik nazoratini baholashning milliy indikatorlarini ishlab chiqish.

Mazkur chora-tadbirlar amalga oshirilsa, fuqarolarning davlat boshqaruvida ishtiroki kengayadi, ochiqlik, qonuniylik va mas'uliyat tamoyillari yanada mustahkamlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni. – T., 2014.
2. O'zbekiston Respublikasining "Jamoatchilik nazorati to'g'risida"gi Qonuni. – T., 2018.
3. Mirziyoyev Sh.M. "O'zbekistonning yangi taraqqiyot strategiyasi". – T.: O'zbekiston, 2022.
4. Qodirov I.A. Fuqarolik jamiyati va jamoatchilik nazorati. – T.: Adolat, 2021.
5. Abdug'aniyev A.A. Huquqbuzarliklarning oldini olishda jamoatchilik ishtiroki. – T.: Akademiya, 2023.
6. "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 17-yanvardagi PQ-36-son qarori". – T., 2024.

13